

Öğretim Yöntemlerinden Gezi Gözlem ve İnceleme Metodunun Uygulanmasında Ortaya Çıkan Problemlere İlişkin Öğretmen Görüşleri (Güngören İlçesi Örneği)

Göksun ÖZ¹

Yrd. Doç. Dr. Ayşin Kaplan SAYI²

Eğitim bir amaçla başlamalı, öğrenme öğretme etkinlikleri ile devam etmeli ve değerlendirme ile son bulmalıdır. Amacın belirlenmesinden sonra öğretim etkinliklerine geçilmelidir. Eğitimi gerçekleştirecek olanlar ise bu etkinliklerdir (Akgündüz, 2005). Kaptan'a (1999) göre, bilgi çağının yaşandığı günümüzde eğitim sisteminde temel amaç, öğrencilere mevcut olan bilgileri aktarmak yerine bilgiye nasıl ulaşacağı ile ilgili becerileri kazandırmak olmalıdır. Bu da üst düzey zihinsel süreç becerileriyle olur. Onların hayata kolay adapte olmaları, buldukları çevreyi iyi tanımalarına ve olaylar arasında neden-sonuç ilişkisini kurarak sonuç alma yollarını öğrenmelerine bağlı olduğunu belirtmiştir. Karasar'a (1999) göre gözlem; belirli bir kimse, yer, olay, nesne, durum ya da şarta ait bilgi toplama amacıyla, belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiş olarak tanımlanabilir. Gözlem tekniğinin en önemli üstünlüğü, gözlenenin doğal ortamı içinde araştırılarak, yansız ve doğru bilginin elde edilmiş olmasıdır diye tanımlamıştır. Bilim ve teknolojideki gelişme ve değişme hem öğretmen ve öğrenciler için, hem de toplumdaki bireyler için tüm yaşantıları boyunca öğrenme süreci içinde olmaları gerektirmektedir. Bu durumda, öncelikle öğretmenin "öğrenmeyi" öğrenmesi ve meslek hayatında özellikle eğitim bilimleri ve eğitim teknolojisindeki değişimleri takip ederek kendisini sürekli geliştirmek zorundadır. Okullarda ise eğitimin merkezinde öğrenci olmalı ve öğretmen rehberliğinde öğrencinin aktif olduğu bir sisteme dayanmalıdır (Eroğlu, 2006). Fidan ve Erden'e (1994) göre, öğrenme ve öğretme sürecinde başarı sağlamak için birçok öğretim yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemlerin her birinin kullanılması için koşullar birbirinden farklıdır. Öğretmenlerin başarılı olabilmesi için

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

² İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

bu yöntemlerden kendilerine, öğrencilerine ve kazandırmak istedikleri davranışlara göre seçimlerini yapmaları gerekmektedir. Saban (2000) öğrenmeyi açıklayan davranışçı ve bilişsel kuramların olduğunu belirtmektedir. Davranışçı kurama göre öğrenmeyi, yaşantılar sonucunda bazı davranışlarda gözlenebilen değişiklik olarak tanımlamıştır. Bilişsel açıdan öğrenmeyi ise, bireylerin zihinsel yapılarında olan değişme olarak tanımlamıştır. Ülgen (1997, s. 101) olgunlaşma ve içgüdüsel nedenlerden dolayı meydana gelen değişikliklerin öğrenme ile ilişkili olmadığını belirtmiştir. Öğrenmeyi bir ürün ve süreç olarak açıklamıştır. Ürün olarak öğrenmeyi bireyin kendi çevresiyle etkileşimi sonucunda davranışlarında ve zihinsel yapısında meydana gelen doğrudan ya da dolaylı gözlenebilen özellikler, süreç olarak öğrenmeyi ise, bireyin etkileşim ortamın duyuranları algılayarak belleğine kaydetmesi olarak tanımlamıştır. Aytuna, öğretimi öğretmenlerin eğitim kurumlarında bulunan öğrencilerin fiziki ve ruhi-zihni gelişmeleri ve hayat şartlarına kolayca uyum sağlamaları için yaptıkları etkinlikler şeklinde tanımlamaktadır (Aytuna, 1963).

Dünyadaki birçok ülkede eğitim sistemlerinin bürokratik olarak yapılandığı görülmektedir. Bu tür eğitim sistemleri genelde merkezi bir yönetim yapısına sahiptirler. Okul idarecileri okullarda gerçekleştirilecek olan sosyal etkinlikleri planını yapmalı ve planlanan etkinliklerin gerçekleşmesinde iş bölümü yaparak bütün görevlilerin süreç içerisinde bir görev almasını sağlamalıdır (Tetik, 2008). Gezi-gözlem yöntemi, basit bir ziyaretten ibaret değildir. Burada edinilecek tecrübelerin öğrenci açısından yararlı ve değerli olması için öğretmenin hazırlığı ve ön incelemesidir. Ön hazırlığın yetersizliği nedeniyle binlerce gözlem gezisinin boşa gittiği ve öğrencilerinin hiçbir tecrübe edinmediği bilinmektedir (Güngördü, 2002). Gezi gözlem ve inceleme yönteminin az kullanılmasında, öğretmenlerin genel yöntem bilgisi eksikliklerinin yanında, söz konusu yöntemin uygulanmasına ilişkin zorlukların da önemli bir payı vardır (Alkan, 1979).

Araştırmaya katılan toplam 300 öğretmenden gezi gözlem ve inceleme metodunu kullanmak için zaman buluyorum sorusuna 35'i hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%11,7), 97 öğretmen katılmıyorum (%32,3), 68 öğretmen kararsızım (%22,7), 75 öğretmen katılıyorum (%25,0), 25 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%8,3) cevaplarını verdikleri tespit edilmiştir. Doğru ve Aydoğdu (2003) çalışmalarında gezi-

gözlem ve inceleme yöntemini öğrenciler, öğretmenlerinin hiç düzeyinde kullandıkları görüşünde birleştikleri sonucuna ulaşmışlardır. Serin'e (2003) göre, gezi-gözlem ve inceleme yöntemi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde çok az kullanılmaktadır. Yapılan benzer çalışmalara bakılarak ve çıkan anket sonuçlarına göre, öğretmenlerin tüm branşlarda gezi gözlem ve inceleme metodunu kullanımında yeteri kadar zaman bulamadıkları ortaya çıkmıştır sonucuna ulaşılabilir. Araştırmaya katılan öğretmenlere göre gezilerde zaman planlaması öğretmenler tarafından iyi bir şekilde yapılmasına, 11'i hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%3,7), 30 öğretmen katılmıyorum (%10,0), 65 öğretmen kararsızım (%21,7), 140 öğretmen katılıyorum (%46,7), 54 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%18,0) cevaplarını verdikleri tespit edilmiştir. Mazman (2007) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem metodunu uygularken tercih ettikleri önemli gün veya tarih yoktur.

Araştırmaya katılan öğretmenlere göre gezi gözlem faaliyetlerinin hazırlığının kolaylığı ile ilgili olarak 34'ü hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%11,3), 100 öğretmen katılmıyorum (%33,3), 84 öğretmen kararsızım (%28,0), 56 öğretmen katılıyorum (%18,7), 26 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%8,7) cevaplarını verdikleri tespit edilmiştir. Gezi-gözlem faaliyetlerinin hazırlığının kolay olmadığı elde edilen sonuçlarda ortaya çıkmıştır. Buna sebep olarak öğrencilerin bilgilendirilmesi, resmi yazışmalar, veli izinleri, gezide kullanılacak ulaşım yöntemleri, gezinin yapılacağı gün ve saatteki hava durumu, gezi bölgesindeki imkânlar vb. olarak düşünülebilir. Araştırmaya katılan öğretmenler gezi-gözlem ve inceleme metodunu uygularken karşılaştıkları idari zorluklardan daha çok gezi yapılacak yerlere ulaşım için okul tarafından maddi imkânların sınırlı olması ve yapılacak olan gezide okul tarafından öğrencilere yiyecek içecek gibi imkânların sağlanmaması gibi zorluklar ve engellerle karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Bu sonuç araştırma yapılan örnekleme bulunan okulların maddi düzeylerin düşük olması, okul aile birliklerinin gezi gözlem etkinliği için ayırabilecekleri maddi kaynaklarının olmayışı neden olmaktadır. Serin (2003) araştırmasında, yöntemin uygulanmasını etkileyen zorluklar; resmi izinler, maddi problemler, öğretmen, ulaşım, yoruculuk, zaman yetersizliği, disiplin gibi zorluklardır. Bu zorluklar arasında resmi izinler ve disiplin ön plana çıkmaktadır. "Okul idaresinin geziler konusunda tutumu olumludur." sorusuna öğretmenlerden 14'ü hiç katılmıyorum

cevabını vermiştir (%4,7), 31 öğretmen katılmıyorum (%10,3), 67 öğretmen kararsızım (%22,3), 136 öğretmen katılıyorum (%45,3) , 52 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%17,3) cevaplarını vererek okul idarelerinin geziler konusunda olumlu tutum sergilediklerini ortaya koymuşlardır. “Okul idaresi gezi-gözlem faaliyetlerinin düzenlenmesi konusunda yeterli deneyime sahiptir.” sorusuna öğretmenlerden 11’i hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%3,7), 45 öğretmen katılmıyorum (%15,0), 80 öğretmen kararsızım (%26,7), 118 öğretmen katılıyorum (%39,3), 46 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%15,3) cevaplarını vererek okul idaresinin geziler düzenlenmesi konusunda yeterli deneyime sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak idari bir zorlukla karşılaşmadıklarını, sadece okullarının maddi imkanlarının kısıtlı olmasından dolayı oluşabilecek olumsuzlukları ortaya koymuşlardır.

Araştırmaya katılan öğretmenler gezi-gözlem ve inceleme metodunu uygularken karşılaştıkları veli ve öğrencilere ilişkin sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin genellikle gezilerde kurallara uygun şekilde davrandıkları ve gezilere katılmakta olumlu yönde davrandıkları öğretmenlere uygulanan anket sonucunda ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin ise en çok karşılaştıkları zorluklardan bazıları olarak, velilerin gezi gözlem ve inceleme metodu hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları, velilerin gezi masraflarını karşılamakta sıkıntı çekmeleri oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra velilerin gezi gözlem ve inceleme metodu hakkında olumlu düşüncelere sahip oldukları ve öğretmenlerin gezi gözlem metodunu uygulaması için velilerden destek aldıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç araştırma yapılan örnekleme bulunan velilerin maddi düzeylerin düşük olması, velilerin gezi gözlem etkinliği için ayırabilecekleri maddi kaynaklarının olmayışı neden olmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin gezi gözlem sırasında öğrencilerin (güneş çarpması, yıldırım düşmesi, yırtıcı veya zehirli hayvan tehlikeleri, kayalık ya da uçurum tehlikeleri gibi) tehlikeli durumlarla karşılaşabilme olasılığının olması, öğretmenleri gezi gözlem hakkında olumsuz düşüncelerine sebep olmaktadır. “Öğrenciler gezilerde kurallara uygun bir şekilde davranır.” sorusuna öğretmenlerden 22’si hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%7,3), 64 öğretmen katılmıyorum (%21,3), 88 öğretmen kararsızım (%29,3), 102 öğretmen katılıyorum (%34,0) , 24 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%8,0) cevaplarını vererek

öğrencilerin genel olarak gezilerde kurallara uygun olarak davrandıkları görülmektedir. “Öğrenciler gezi-gözlem faaliyetlerine katılmak isterler.” sorusuna öğretmenlerden 3’ü hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%1,0), 30 öğretmen katılmıyorum (%10,0), 60 öğretmen kararsızım (%20,0), 128 öğretmen katılıyorum (%42,3), 79 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%26,3) cevaplarını vererek öğrencilerin genel olarak gezi gözlem faaliyetlerine katılmak istedikleri ortaya çıkmıştır. “Gezi-gözlem tekniğine ilişkin veliler yeterince bilgiye sahiptir.” sorusuna öğretmenlerden 25’i hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%8,3), 93 öğretmen katılmıyorum (%31,0), 72 öğretmen kararsızım (%24,0), 92 öğretmen katılıyorum (%30,7), 18 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%6,0) cevaplarını vererek velilerin gezi gözlem ve inceleme metodu hakkında daha bilgilendirme yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır. “Veliler gezi masraflarını karşılamakta sıkıntı çekmezler.” sorusuna öğretmenlerden 50’si hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%16,7), 103 öğretmen katılmıyorum (%34,3), 76 öğretmen kararsızım (%25,3), 57 öğretmen katılıyorum (%19,0), 14 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%4,7) cevaplarını vererek velilerin gezi masrafları karşılamakta sıkıntı çektikleri ortaya çıkmıştır. “Gezi gözlem tekniği hakkında veliler olumlu düşüncelere sahiptir.” sorusuna öğretmenlerden 11’i hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%3,7), 61 öğretmen katılmıyorum (%20,3), 87 öğretmen kararsızım (%29,0), 116 öğretmen katılıyorum (%38,7), 25 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%8,3) cevaplarını vererek velilerin gezi gözlem hakkında olumlu tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır. “Öğrencilerin arazide tehlikelerle (güneş çarpması, yıldırım düşmesi, yırtıcı veya zehirli hayvan tehlikeleri, kayalık ya da uçurum tehlikeleri gibi) karşılaşma olasılığı vardır.” sorusuna öğretmenlerden 4’ü hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%1,3), 46 öğretmen katılmıyorum (%15,3), 61 öğretmen kararsızım (%20,3), 134 öğretmen katılıyorum (%44,7), 55 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%18,3) cevaplarını vererek öğrencilerin tehlikeli durumlarla karşılaşabileceği ortaya çıkmaktadır.

Gezi gözlem ve inceleme metodunu kullanan erkek öğretmenler bayan öğretmenlere göre daha fazla zaman buldukları görülmektedir. Gezi gözlem ve inceleme metodunu kullanan Türkçe öğretmenleri, Sosyal bilgiler ve Fen Bilgisi öğretmenlerine göre, gezi gözlem faaliyetlerinin hazırlığının kolay olmadığını düşünmektedirler. Gezi gözlem ve inceleme

metodunu kullanan Türkçe öğretmenleri ve Sosyal bilgiler öğretmenleri, diğer branş öğretilerine göre gezi gözlem faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Gezi gözlem ve inceleme metodunu kullanan Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Fen Bilgisi öğretmenlerine göre gezi-gözlem tekniğini kullanmadan önce gidilecek yerlerle ilgili broşür ya da pano hazırladıkları görülmektedir. “Ders konuları işlenirken gezi-gözlem tekniğinin ders konularına entegre edilmesi faydalıdır.” sorusuna öğretmenlerden 1’i hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%0,3), 27 öğretmen katılmıyorum (%9,0), 50 öğretmen kararsızım (%16,7), 124 öğretmen katılıyorum (%41,3), 98 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%32,7) cevaplarını vererek gezi-gözlem ve inceleme metodunun ders konularıyla entegre edilmesinin daha faydalı olacağını düşündükleri görülmektedir. “Öğretmenler gezi-gözlem tekniğini kullanmadan önce gidilecek yerlerle ilgili broşür ya da pano hazırlarlar.” sorusuna öğretmenlerden 12’si hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%4,0), 67 öğretmen katılmıyorum (%22,3), 84 öğretmen kararsızım (%28,0), 104 öğretmen katılıyorum (%34,7), 33 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%11,0) cevaplarını vererek broşür ve pano hazırlamanın gezi gözlem tekniğinin faydalı olması için yardımcı olacağı düşünülmektedir. “Gezi-gözlem faaliyetleri genellikle amacına ulaşmaktadır.” sorusuna öğretmenler 3’ü hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%1,0), 38 öğretmen katılmıyorum (%12,7), 82 öğretmen kararsızım (%27,3), 149 öğretmen katılıyorum (%49,7), 28 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%9,3) cevaplarını vererek metodun genellikle amacına ulaştığını düşünmektedirler. “Gezi gözlem tekniğinin uygulanması esnasında öğrencilerin soruları cevaplanmaktadır.” sorusuna öğretmenlerden 3’ü hiç katılmıyorum cevabını vermiştir (%1,0), 26 öğretmen katılmıyorum (%8,7), 59 öğretmen kararsızım (%19,7), 158 öğretmen katılıyorum (%52,7), 54 öğretmen ise tamamen katılıyorum (%18,0) cevaplarını vererek uygulama esnasında öğretmenlerin genellikle öğrencilerin soruları cevaplandığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Gezi gözlem ve inceleme metodu, öğretim yöntemleri, yaparak yaşayarak öğrenme*

Kaynakça

- Akgündüz, H. (2005). *Eğitime dair kuramsal ve tarihsel çözümlenmeler ders notları*. Ankara.
- Alkan, C. (1979). *Eğitim ortamları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Aytuna, H. A. (1963). *Orta dereceli okullarda öğretmenlik ve problemleri*. Ankara: MEB Basımevi.
- Doğru, M. ve Aydoğdu, M. (2003). *Fen bilgisi öğretiminde kullanılan yöntemlerde karşılaşılan sorunlar ile ilgili öğrenci görüşleri*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(13), 150-158.
- Eroğlu, S. (2006). *Görsel ve işitsel materyal kullanımının ortaöğretim 3. sınıf öğrencilerinin biyo-teknoloji ile ilgili kavramları öğrenmeleri ve tutumları üzerine etkisi*. (Yüksek lisans tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1994). *Eğitime giriş*. (5. Baskı). Ankara: Metaksan Matbaacılık.
- Güngördü, E. (2002). *Coğrafya öğretim yöntemleri ilkeler ve uygulamalar*. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaptan, F. (1999). *Fen Bilgisi öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- H. (2001). *İlköğretimde Fen Bilgisi Öğretimi: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen El Kitabı, Modül 7*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Mazman, F. (2007). *Sosyal bilgiler eğitiminde gezi-gözlem metodunun uygulanmasına ilişkin bir araştırma (Tokat örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Saban, A. (2000). *Öğrenme-öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara.
- Serin, E. (2003). *İlköğretim ikinci kademe din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin uygulanma durumu (Şanlıurfa örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Tetik, V. (2008). *Genel liselerde sosyal etkinliklerin uygulanmasında okul yöneticilerinin etkililiği*. (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ülgen, G. (1997). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Alkım Kitabevi.

